

Triðja floks borgarar — í egnum landi

„Vit vilja halda Suðrafrika hvítt. At halda tað hvítt merkir, at tey hvítu skulu halda fram við at ráða í ollum lutum — tað merkir hvítharaveldi í allar ævir.“

Soleiðis málbær Henrik Verword, forsætisráðgjafi, segir í parlamentinum í Suðrafrika 1963.

Enn tann dag í dag er henda yvirlysing grundarlagið undir hvíta Suðrafrikapolitikkinum.

Hóast onkrar broytingar hava verið, hóast talan av og á hevur verið um ábetur á viðurskiptini hjá teim svørtu, so er henda yvirlysing framvegis stavnandi hjá hvíta Tjóðskaparflokkinum, sum í dag ræður í Suðrafrika. Í roynd og veru er einki broytt í politikki teirra hvítu ella boaranna. Tað einasta, ið broytt er, eru nøvn og heiti.

Tað er púra beint, at tann eygsýnili rásuskilnaðurin, sum t.d. bussar fyri svart og hvít, bankur fyri svart og hvít o.s.fr. er burtur. Somuleiðis er orðið „apartheit“ ikki alment í nýtslu meir — tað verður í staðin um „separate development“, sum merkir nakað tað sama. Ávisir privatskúlar taka upp hvít einsvæl og svart. Men hetta er bert at siggja til. Í hinum endanum er rásuskilnaðurin vorðin upp aftur størri, kúganin av teim svørtu harðrændari, og politisku, sosialu og búskaparlígu rættindini og móguleikarnir hjá teimum svørtu eru munandi skerd.

Hetta er gjørt við serlóggevum, undantaksstøðum, polititerrori og torturi, ja við at kriminalisera alt politiskt virksema, sum hevur til endamáls at broyta apartheitskipanina.

Støðan í Suðrafrika er sum kunnugt sera spent orsakað av apartheitstýrinum, sum sjálvsagt hevur sínar søguligu røtur, sum ganga langt aftur í tíðina, heilt til 1652, tá teir fyrstu hvítu niðurstemmenir, hálendingar, settu búgv í Kapprovinsini.

Boar, sum teir nevndust, bardu seg longur og longur inn í Suðrafrika í stríð við svørt fólkasleg

og bretska koloniveldið.

Líðandi vórðu tey svørtu fólkaslegini kúgað. Hetta, at ein litil fámént tjóð megnaði at vinna á fleiri svørtum tjóðum, sum í tali var nógv, nógv størri, gjørdi sít til, at boar alt meira fóru at kenna seg sum eitt harrafólk, sum var útvalt at ráða yvir teim svørtu.

Henda rasistiska heimspækin varð seinri útbygd til, at tey svørtu skuldu eiga leiklutin sum bilig arbeiðsmegi hjá teim hvítu, og á hesi bilígu og kúgaðu arbeiðsmegi, av svørtum og litum, ið vóru innflutt sum trælur úr Asíu og Mosambique í 1700-talinum, hvíli tað hvíta búskaparlíga harrademið.

Soleiðis mentust boarnir ella afrikanarnir, sum teir kalla seg, uttan samband við allan útviklingin í Europa í 18. og 19. öld, og hetta er nokk ein forkláringin uppá teirra — eftir okkara metan — ótrúligu trongskygni, fanatismu og avskeplaða mentunar- og livssýn.

Kríggið móti Bretlandi og endaligi ósigurin í 1902 skapti beiskleika og hat, sum nørðist av teimum búskaparlígu, sosialu broytingunum, sum innlimanin í Bretska heimsveldið bar við sær.

Beiskleiki boaranna vendi sær imóti bretum í landinum og øllum, sum teir hildu hotta seg. Hetta er grundin til teirra ideologi samstundis sum hon er rasistisk, er antibretsk, antisemitisk, antikatólsk og antilíberal.

Boar hildu seg hava nógv at hevna og gjørdu tað so sanniliga eisini, tá teir endiliga langt um leingi aftur fingi politiska valdið í landinum. Hetta hendi í 1948, tá ið núverandi stjórnaflókkurin „National Party“ fekk meirilutan í hvíta parlamentinum. Tað var hesin flókkur sum alt fyrri eitt fór undir at styrkja støðu boaranna móteigis øðrum hvítum, men fram um alt settu gongd á apartheitskipanina. Apartheit er sostatt ikki nokur gomul skipan. Apartheit varð fyrst av álvara sett í verk við eini umfatandi lóggevum aftaná 1948 og hevur til endamáls at halda rasurnar skildar sundur í Suðrafrika. Við hesari lóggevum hevur hvíta stýrið hjá Verword, Vorster og Bota stig fyrri stig tikið

aftur tey avmarkaðu borgara- og mannarættindini, sum tey svørtu hóast alt áttu, meðan bretar ráddu í landinum.

Men apartheit er ikki bert vanlig rasisma. Apartheit er eisini eitt system, ein politikkur.

Endamálið við apartheit ella Separate development er, at svarta fólkini í Suðrafrika, t.e. 75% av øllum íbúgvum, skal spjældast eftir ættarbólkom og búsetast í 9 ymskum sjálvstýrandi heimlundum. Bantustans. Hesi bantustans svara til 12% av samlaða landaekinum, og hava ta vónaligastu jørðina.

Tey svørtu eru vorðin 3. floks borgarar í egnum landi, tey hava bert loyvi til at vera í „hvítu økjum“, so leingi tey fungera sum bilig arbeiðsmegi hjá teimum hvítu. Kvinnur og børn verða skild frá monnum og pápum, tey skulu verða verandi eftir í yvirfyltum reservatum. Um hvussu viðurskiptini í hesum bantustans eru, siga telni frá ST eitt sindur.

- 1) 40% av øllum børnum doyggja áðrenn tey fylla 9 ár
- 2) politiskt eru tey svørt diktatur, har svartir einaræðisharar formelt útínna tað vald, sum veruliga liggur í Pretoria hjá teim hvítu
- 3) hóast tey skulu klára seg sjálf við landbúnaði, nýðast tey í bantustans at innflyta 90% av øllum matverum, so vónalig er jørðin

Soleiðis er støðan í hesum „heimlundum“. Í stórbýnum er hon upp aftur verri. Her liva milliónir og aftur milliónir í slummi, undirlønt, uttan útbúgvingar móguleikar, uttan heilsuligar hentleikar. Soleiðis eru t.d. 43% av øllum teim svørtu í býnum analfabatar.

Onkur undantøk eru í ávisum býarpørtum, t.d. í ávisum pørtum av Soveto, har myndugleikarnir hava bygt upp eitt toluft tæastustøðu at sýna fram fyri góðtrúgvum europeiskum blaðstjórum og tingmonnum sum koma at vitja.

Meðan tað eru 90.000 hvítir studentar, eru bert 9.000 svartir, hóast tey svørtu umbóða 75% av fólkinum. Millum hvítar nýføðingar doyggja bert

20 út av hvørjum 1.000 í fyrsta liviári í býnum, somu tøl fyri tey svørtu í býnum eru 135 út av 1.000. Tey svørtu hava ongantíð góðtikið sína ringu støðu. Longu í 1912 varð ANC, størsti og elsti borgararættindafelagskapurin, stovnaður. Í mong ár striddist ANC fyri betri livikorum og politiskum rættindum. Sama gjørdi aðrir felagskapir, sum t.d. PAC og ICU.

Í fyrstuni og heilt upp til okkara dag trúðu ANC-leiðararnir upp á non-violence — ikki-harðskap. Politiskt vóru leiðararnir í ætt við Gandhi, sum jú vaks upp í Suðrafrika, so har var long siðvenja fyri non-violence og civil disobedience.

Hvíta minnilutastýrið svaraði við valdi og harðskapi.

Nelson Mandela, forseti ANC's, varð handtikin. Bert eitt heimsurfatandi trýst bjargaði honum undan deyðanum. Hann situr nú í fongsl á fimm og tjugunda ári.

Aðrir sluppu ikki við livinum. Steve Biko æt ein — ein av hundræðtals svørtum politikarum, sum eru myrdir í Suðrafrikanskum fongslum.

ANC og PAC, kirkjur — samkomurnar — fakfeløgini vendu sær til útheimin um stuðul.

Í Rhodesia virkaðu búskaparlígar tiltøk. Boycot av øllum handilsligum, politiskum og mentunarlígu samskipti gjørdur sít til at fella rasistiska stýrið hjá Ian Smith.

Hugskotið var Bretlands. Hvi so ikki nýta sama taktikk?

Biðið varð um búskapartiltek móti Suðrafrika. Í ST var stórv meiriluti, men Bretland legði nú niður veto.

Kortini eru ræðuleikarnir vorðin so ógvusligir, órætturir so himmalrøpandi, at land aftan á land tók undir við handilsboycotti. Ikki minst eftir at moderatir leiðarar sum Desmond Tuto mæltu til tað sama.

Endamálið og ætlanin við handils- og samskiptisbanni eru

- 1) moralskur stuðul til tey svørtu
- 2) at tiltøkini eru einasta hjálp altjóðasamfelagið kann veita anti-apartheitstýrum
- 3) at tiltøk svara til at

Vit prenta røðuna, sum Jóannes Dalsgaard, tingmaður, helt í samband við 1. viðgerð av uppskoti landsstýrisins um at banna øllum handli við Suðrafrika

taka kúgingarvápnini frá Pretoria

- 4) at tiltøk fara at styttja um tað borgarakríggi, sum nú í roynd og veru leikar á í Suðrafrika
- 5) Við tiltøkum stillar tú øll menniskju yvirfyri einum vali:

Ert tú í móti tiltøkum, ert tú fyrri apartheit. Eingin kann taka undir við samstarvi við apartheidstýrið og samstundis vera í móti apartheid.

Meirilutin av heimsins tjóðum ganga nú inn fyrri tiltøkum.

Vit kunnu koma uppí henda meiriluta við at samtykkja tað uppskot, sum liggur á tingborði í dag.

Búskaparlíga merkir hetta litið fyrri apartheidstýrið, fyrri svørtu andstøðuna merkir hetta moralskan stuðul.

Fyri okkum merkir ein samtykt tað sama sum at varðveita okkara umdømi og æru.

Leys stórv

Á gjaldstovuni eru tvey stórv leys at søkja.

Talan er um skrivstovustórv í roknskapardeild gjaldstovunnar.

Í deildini verður arbeitt við framkomnum edv-systemum.

Fólk við útbúgving í skrivstovuarbeiði hava fyrirun, men at seta skrivstovunæming kann eisini koma upp á tal.

Løn sambært sáttmála millum Føroya Landsstýri og Starvsmannafelagið.

Umsóknir við prógvum og móguligum viðmælum verða at senda gjaldstovuni í seinasta lagi 16. desember 1986.

FØROYA GJALDSTOVA
Tórshavn

Heldur tú ikki

sosíalín